

נפרוין חדאד מאג' יחיא | יעל בכר-כהן

האוכלוסייה הערבית בישראל במספרים

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

תמונת מצב על פי סקר
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018

במרכז מסמך זה עומד הסקר החברתי שפרסמה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ביוני 2018. ממצאי סקר זה מדגימים את הפערים הדרמטיים בין יהודים לערבים בשורה של נושאים - במצב הכלכלי, בהשכלה ובחינוך, בתעסוקה, בדיוור בתחבורה ובבריאות - ומלמדים כי ההבטחה עתיקת היומין שעוגנה בהכרזת העצמאות שמדינת ישראל "תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין" טרם התממשה בכל מה שנוגע לאוכלוסייה הערבית, ודומה כי דרושה עוד כברת דרך עד שתתממש. נציין כי לצד החשיבות שבפיתוח הכלכלי, כדי שהאוכלוסייה הערבית בישראל תוכל להשתלב ולהיות חלק בלתי נפרד מהחברה הישראלית בכללותה, על הממשלה לפעול לשוויון גם במישורים נוספים. עליה להתנגד למופעה השונים של הגזענות במרחב הציבורי הישראלי, בוודאי גם בקרבה, ולפעול כדי למגרה. בתוך כך עליה להימנע מקידום חקיקה גזענית ולהוקיע שימוש ברטוריקה העולה כדי להילגיטימציה לאוכלוסייה הערבית.

תוכן עניינים

2	נתונים דמוגרפיים
3	מצב כלכלי
4	השכלה וחינוך
6	תעסוקה
7	דיוור
8	תחבורה
9	בריאות
9	מניעה ובדיקה
10	מחלות כרוניות
10	אורח חיים
10	תזונה
11	פעילות גופנית
11	עישון
11	ביטוחים וויתורים כלכליים

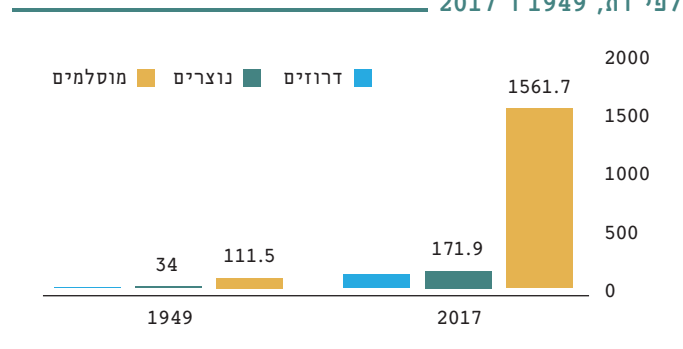
■ שיעור הנישואים הגולמי (מספר מקרי נישואים לכל 1,000 תושבים) בכלל האוכלוסייה הוא 6.2 לאלף; בקרב היהודים - 6.0 לאלף, בקרב המוסלמים - 8.4 לאלף, בקרב הדרוזים - 7.8 לאלף, ובקרב הנוצרים - 4.8 לאלף.

■ 74.9% מהנשים הערביות בגילאי 25-29 היו נשואות ב־2017, לעומת 51.6% מהנשים באוכלוסייה היהודית ואחרים בקבוצת גיל זו.

■ נכון לשנת 2016, גיל הנישואים הממוצע באוכלוסייה המוסלמית עומד על 22.5 בקרב הכלות ו־26.5 בקרב החתנים; באוכלוסייה הנוצרית גיל החתנים הממוצע הוא 30.1, וגיל הכלות 26.2; ובחברה הדרוזית גיל החתנים הממוצע הוא 28.6, וגיל הכלות - 24.5.

חשיים 1:

האוכלוסייה הערבית בישראל לפי דת, 1949 ו־2017

■ בסוף שנת 2018 מנתה האוכלוסייה הערבית בישראל 1.871 מיליון איש - 20.9% מכלל האוכלוסייה. לפי התחזית, בשנת 2065 היא צפויה למנות 3.841 מיליון איש (19.3% מכלל האוכלוסייה).

■ בשנת 2017 גדלה האוכלוסייה הערבית בכ־39 אלף נפש, גידול שנבע כמעט כולו מריבוי טבעי (43.8 אלף לידות ו־5.2 אלף פטירות). שיעור הגידול השנתי היה 2.3%.

■ בעקבות הירידה בפרייון בשנים האחרונות ירד שיעור הגידול השנתי של האוכלוסייה הערבית מ־3.4% בסוף שנות ה־90 של המאה הקודמת ל־2.3% בשנת 2017. שיעור הגידול השנתי של האוכלוסייה הערבית בשנת 2017 בחלוקה למחוזות עומד על 2.8% במחוז תל אביב, 1.7% במחוזות הצפון וחיפה ו־3.9% במחוז הדרום.

■ בשנת 2017 היו 1.1 מיליון משקי בית עם ילדים בני 0-17 (ובהם כ־2.7 מיליון ילדים). משקי בית אלו היו כ־44% מסך משקי הבית בישראל. במשקי הבית היהודיים היו כ־41% משקי בית עם ילדים (כ־838 אלף), בהשוואה ל־64% של משקי בית ערביים עם ילדים (כ־244 אלף).

■ מאמצע שנות ה־60 עד אמצע שנות ה־80 של המאה ה־20 חלה ירידה תלולה בפרייון של הנשים הערביות, ירידה מרמה של כ־4 ילדים בממוצע לאישה בתחילת שנות ה־2000 ל־3.5 בשנת 2010 ול־3.16 בשנת 2017.

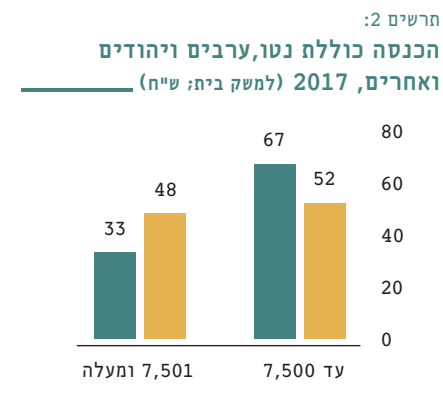
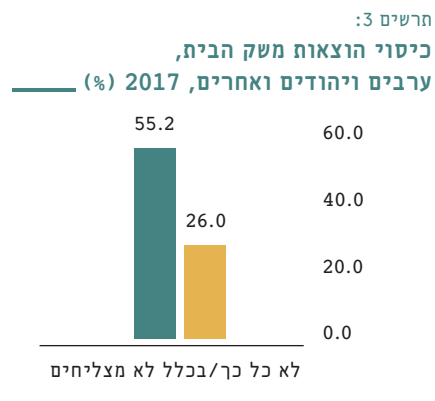
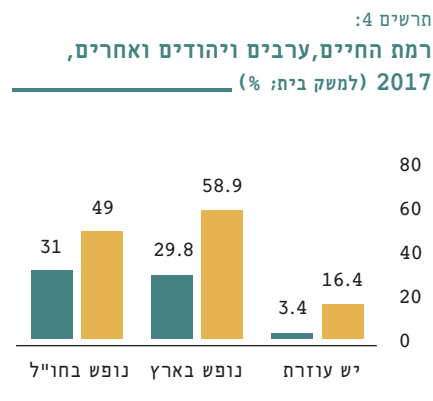
■ תחולת העוני של נפשות באוכלוסייה הערבית עומדת על 52%, לעומת 14.3% באוכלוסייה היהודית.

■ תחולת העוני של קשישים באוכלוסייה הערבית עומדת על 58.1%, לעומת 13.1% באוכלוסייה היהודית.

על פי נתוני הסקר החברתי לשנת 2017, שיעור הערבים המעידים על עצמם כי מאז גיל 15 ועד היום חשו תחושת עוני לעיתים קרובות גבוה בהרבה מהשיעור בחברה היהודית (ואחרים) (27% לעומת 9%, בהתאמה). מעניין שחורף האמור שיעור האזרחים הערבים המדווחים כי הם מרוצים או מרוצים מאוד מהכנסתם דומה לזה של האוכלוסייה היהודית (60% ו-62%, בהתאמה).

הפערים הכלכליים בין יהודים לערבים בישראל באים לידי ביטוי בכמה קריטריונים: בהכנסה האישית והמשפחתית, ברמת החיים ובתפישות סובייקטיביות לגבי עוני. אומנם על פי דוח של הביטוח לאומי, בשנת 2016 תחולת העוני של משפחות ערביות ירדה מעט מ-53.3% בשנת 2015 ל-49.2% בשנת 2016¹, ואולם הכנסתם של משקי הבית בחברה הערבית עדיין נמוכה יותר מהכנסות משקי הבית בחברה היהודית. משקי הבית הערביים מתקשים בכיסוי הוצאותיהם ורמת החיים שלהם נמוכה יותר. הפערים בין האוכלוסייה הערבית לאוכלוסייה היהודית באים לידי ביטוי גם בתחולת העוני של ילדים, נפשות וקשישים:

■ תחולת העוני של ילדים באוכלוסייה הערבית עומדת על 61.7%, לעומת 21.1% באוכלוסייה היהודית.

■ יהודים ואחרים ■ ערבים

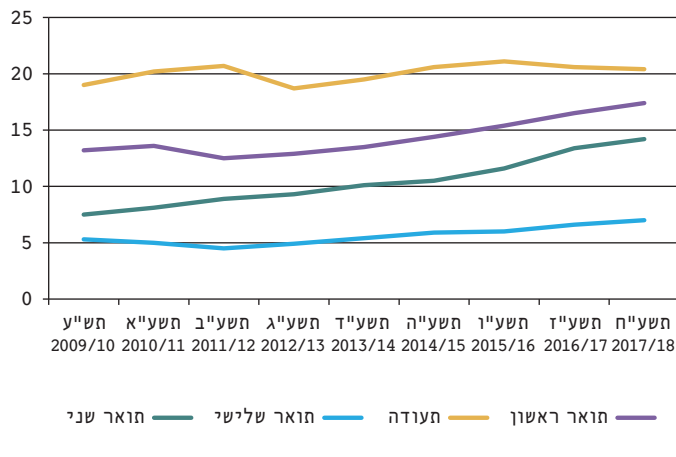
השכלה וחינוך

■ שיעור העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות מקרב הניגשים למבחני הבגרות (שהם המועמדים הפוטנציאליים להמשך לימודים במוסדות להשכלה גבוהה) הגיע בחינוך הערבי ל-48.9%, נמוך מזה שבחינוך העברי - 68.3%.

■ בשנים תש"ע (2009/10) ותשע"ח עלה שיעור הסטודנטים הערבים באופן ניכר בכל התארים: בתואר ראשון - מ-13.2% ל-17.4% (18.0% בסטודנטים החדשים), בתואר שני - מ-7.5% ל-14.2% ובתואר שלישי - מ-5.3% ל-7.0%, בהתאמה.

תרשים 5:

שיעור הערבים בקרב סטודנטים, לפי תואר אקדמי, תש"ע (2009-2010) - תשע"ח (2017-2018) (%)

השכלה וחינוך הם כלי מרכזי למוביליות חברתית גם לדור ההמשך. כך למשל, ככל שהשכלת האם גבוהה יותר, סיכויי התלמיד לזכאות לתעודת בגרות עולים. על פי ממצאי הסקר החברתי, בקרב הניגשים לבחינות הבגרות שיעורי הזכאות של מי שהתעודה הגבוהה ביותר של אימם הייתה תעודה אקדמית היו גבוהים בהפרש ניכר ממי שלאיים השכלה נמוכה (תעודת סיום של בית ספר יסודי או חטיבת ביניים או בית ספר תיכון, שאינה תעודת בגרות) - 89.1% לעומת 60.3%, בהתאמה. אומנם המגמות המסתמנות בשנים האחרונות בכל הנוגע להשכלה וחינוך בקרב החברה הערבית מעידות על פוטנציאל לשינוי חברתי, אך בה בעת מתגלים ליקויים שיש לפעול לתיקונם.

■ 18.3% מתוך 602,756 הילדים שביקרו בגני ילדים ציבוריים בביקוח משרד החינוך ובמעונות היום בשנת תשע"ז משתייכים לאוכלוסייה הערבית.

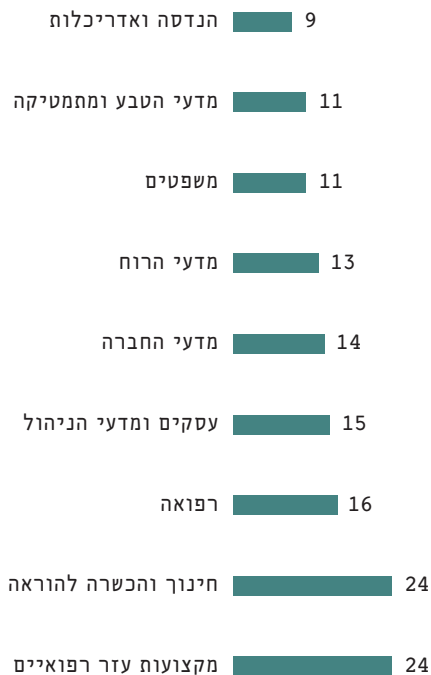
■ שיעור הזכאים לתעודת בגרות בחינוך הערבי נמוך מזה שבחינוך העברי - 64.2% לעומת 79.5%, בהתאמה. שיעורי הזכאות בקרב הבנות הערביות גבוהים מהשיעורים בקרב הבנים - 73.8% לעומת 53.6%, בהתאמה.

■ בשנת הלימודים תשע"ז ובמעבר לתשע"ח עמד שיעור נשירת התלמידים במגזר הערבי על 2.1%. מדובר בירידה מהשנה שקדמה לה, שבה עמד שיעור זה על 2.2%. הנשירה גבוהה יותר בקרב תלמידי חטיבות הביניים והתיכונים (3.5%).

תרשים 6:

שיעור הסטודנטים הערבים לפי תחום לימוד,

תשע"ז (2016-2017) (%)

■ בשנת תש"ע (2009/10) רוב הסטודנטים הערבים לתואר ראשון היו נשים (66.5%), ובשנת תשע"ח (2017/18) שיעורן היה גבוה יותר והגיע ליותר משני שלישים (68.9%), כלומר שתי סטודנטיות על כל סטודנט. רוב דומה של נשים היה גם בקרב הסטודנטים הערבים החדשים (68.4%). בשנים אלו העלייה המשמעותית ביותר בשיעור הנשים בקרב הערבים הייתה בתארים המתקדמים (בתואר השני - מ' 62.0% בתש"ע ל' 72.7% בתשע"ח, ובתואר השלישי - מ' 53.3% ל' 60.1%, בהתאמה).

■ שיעור הערבים בקרב מקבלי תואר ראשון עלה מ' 11.0% בתשע"ו (2015/16) ל' 11.9% בתשע"ז, ובקרב מקבלי תואר שני העלייה היא מ' 9.3% ל' 9.9%, בהתאמה. בקרב מקבלי תואר שלישי הייתה יציבות - 4.1% בתשע"ו ו' 4.0% בתשע"ז (64 אנשים).

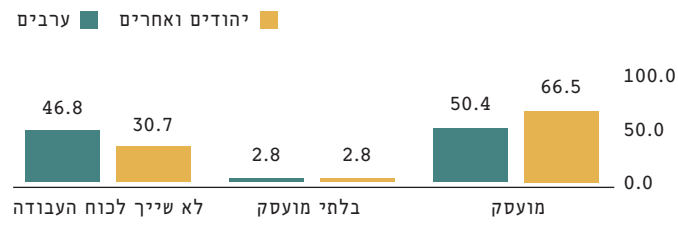
■ תחומי הלימוד בתואר הראשון בתשע"ז ששיעור הערבים היה גבוה בהם במיוחד הם מקצועות עזר רפואיים, רפואה ומדעי הרוח, שבהם כלולים מקצועות החינוך וההכשרה להוראה. לעומת זאת, שיעור הערבים בתחומי הנדסה ואדריכלות וכן מינהל עסקים ומדעי הניהול היה נמוך מאוד.

■ שיעור הסטודנטים הערבים במקצועות מכניסים נמוך יחסית - 15% מכלל הסטודנטים במינהל עסקים ומדעי הניהול הם ערבים, 9% בהנדסה ואדריכלות, ו' 11% במדעי הטבע ומתמטיקה.

במשלח יד בתחומים אלו. בהקשר זה מעניין שהשיעור הגבוה ביותר של מי שמועסקים במקום הקשור במידה רבה לתחום הלימודים שלהם הוא בקרב נשים ערביות (64% לעומת 48% באוכלוסייה היהודית ואחרים ו-47% בקרב גברים ערבים). בסך הכול, רוב הערבים והערביות המועסקים מרוצים או מרוצים מאוד מעבודתם (83%; מעט פחות משאר האוכלוסייה - 90%).

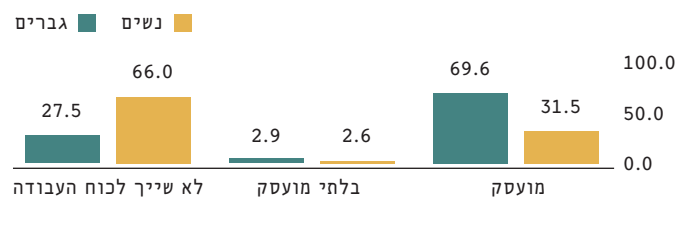
תרשים 7:

מצב תעסוקה, ערבים ויהודים ואחרים, 2017 (%)

תרשים 8:

מצב תעסוקה בחברה הערבית לפי מגדר, 2017 (%)

תעסוקה היא אחד הנושאים החשובים והמשפיעים על התפתחותה של האוכלוסייה הערבית. מעבר לכך, תעסוקה הולמת מספקת אפשרויות כלכליות ומאפשרת קידום ומציאת משמעות לחיים. ממצאי הסקר החברתי מגלים כי האוכלוסייה הערבית בישראל סובלת מרמת תעסוקה נמוכה יותר ומתעסוקה איכותית פחות. באופן כללי, הציבור הערבי מועסק פחות. נכון לשנת 2017, שיעור המובטלים בכלל האוכלוסייה נמוך וזהה אצל ערבים ויהודים (3%), אלא שהפער המשמעותי הוא בקבוצת "מי שאינם נמנים עם כוח העבודה". כלומר, מי שאינם מעוניינים לעבוד או מעוניינים לעבוד אך לא חיפשו עבודה בחודש שקדם לסקר - למשל, עובדי משק בית, מי שאינם מסוגלים לעבוד או מי שחיים מקצבה או מפנסיה. לפי מדדים אלו, כמעט מחצית מהערבים (47%) אינם משתייכים לכוח העבודה. פילוח מגדרי מראה כי עיקר הבעיה היא בקרב נשים ערביות. אצל גברים ערבים שיעור נמוך יחסית אינו חלק מכוח העבודה (27%), ואילו בקרב הנשים הערביות שיעור גבוה מאוד אינו משתייך לכוח העבודה (66%). גם בקרב הנשים שעובדות היקפי המשרה החלקית גבוהים מבקרב נשים יהודיות ואחרות (35% לעומת 27%, בהתאמה). הסיבה העיקרית (41%) לעבודה במשרה חלקית היא טיפול בילדים, בבן משפחה או במשק הבית.

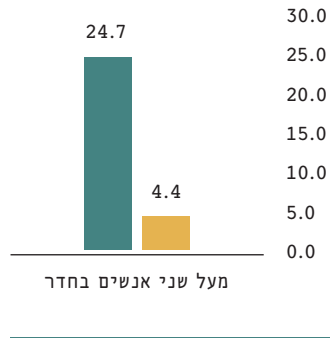
עם זאת, מצבן של הנשים הערביות המועסקות טוב ממצבן של הגברים הערבים המועסקים. כך למשל, שיעור גבוה של נשים ערביות מועסקות במשלח יד אקדמי (31%), שיעור דומה לזה שבמגזר היהודי; לעומת זאת, רק 10% מהגברים הערבים מועסקים במשלח יד אקדמי, והשיעור הגבוה ביותר (48%) הוא של העוסקים בעבודות מקצועיות בחקלאות, בינוי, תעשייה ובתחומים שונים. באוכלוסייה היהודית ואחרים רק 20% מהגברים עוסקים

קיימים הבדלים בתפישת הגיאוגרפית של בני שלוש הדתות - דרוזים, נוצרים (ערבים) ומוסלמים. נכון לשנת 2017, שיעור גבוה מקרב הדרוזים (80.6%) מתגוררים במחוז הצפון; לעומת זאת, מידת ריכוזם של הנוצרים במחוזות אלה קטנה יותר ומקצתם מתגוררים גם במחוזות ירושלים, המרכז ותל אביב; מידת פיזורם של המוסלמים היא הגדולה ביותר: 35.6% מתגוררים במחוז הצפון, 21.8% במחוז ירושלים, 16.6% במחוז הדרום, 13.8% במחוז חיפה, 11% במחוז המרכז ורק 1.1% במחוז תל אביב.

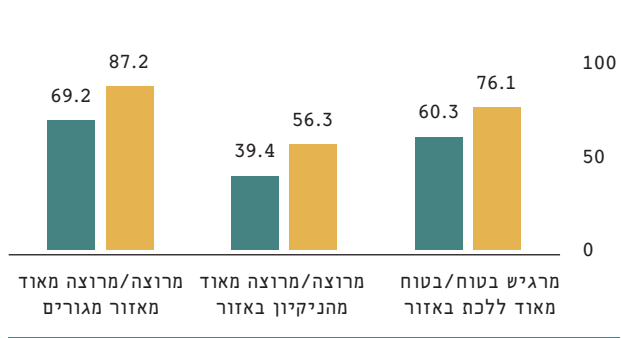
בישראל יש 1,479 יישובים, מתוכם 135 בלבד מיועדים למי שאינם יהודים. רוב היישובים הערביים נמצאים בתחתית האשכולות החברתיים-כלכליים בישראל.² למרות הגידול הטבעי באוכלוסייה הערבית, מאז היווסדה של המדינה לא הוקמו יישובים ערביים חדשים מלבד היישובים הבדואיים בנגב.

האוכלוסייה הערבית סובלת ממחסור ביחידות דיור ומצפיפות דיור. מלבד זאת, אוכלוסייה זו עוברת פחות בין אזורים, ושביעות הרצון שלה ממקום המגורים ומאפייניו נמוכה יותר. כמחצית מהאוכלוסייה הערבית מתגוררת במחוז הצפון, והשאר - בריכוזים קטנים יותר במחוזות האחרים.

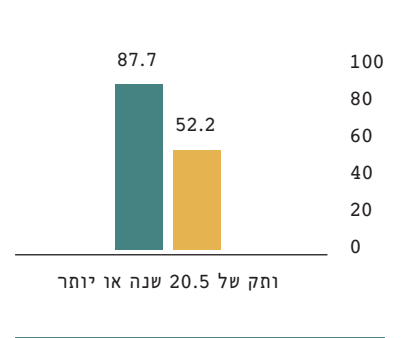
תרשים 11:
צפיפות דיור,
ערבים ויהודים ואחרים,
2017 (%)

תרשים 10:
שביעות רצון מאזור המגורים,
ערבים ויהודים ואחרים,
2017 (%)

תרשים 9:
ותק של 20.5 שנה או יותר ביישוב
המגורים, ערבים ויהודים ואחרים,
2017 (%)

יהודים ואחרים ■ ערבים ■

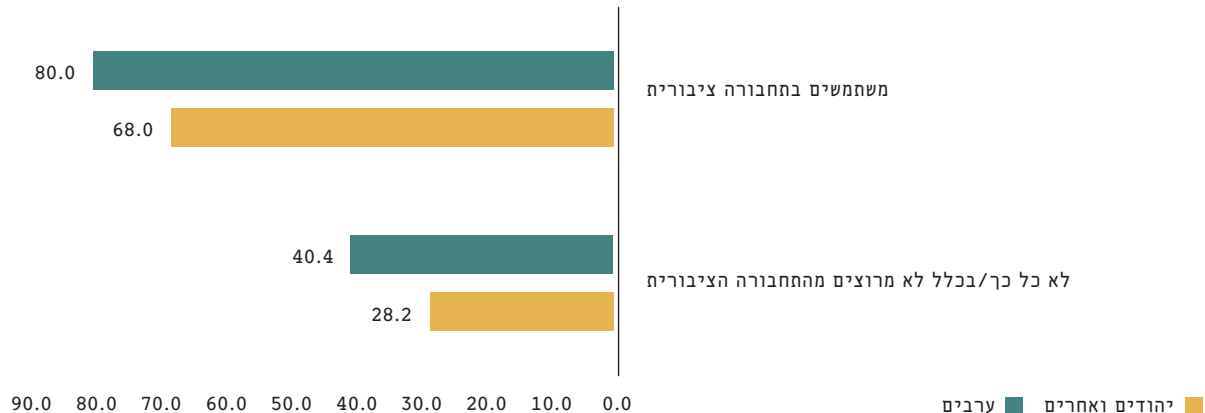
זה חוסר שביעות הרצון של האוכלוסייה הערבית מהתחבורה הציבורית גדול יותר בהשוואה לאוכלוסייה היהודית. ממצא זה יכול להסביר את הנגישות הגבוהה יחסית של משקי הבית הערביים למכוניות פרטיות - ל-76% ממשקי הבית יש מכונית, נתון לזהה לאוכלוסייה היהודית.

ואולם בכל הנוגע לשימוש במכוניות אלו, מצבן של הנשים הערביות טוב פחות, ורק ל-49% מהן יש רישיון נהיגה, נמוך בהרבה מהשיעור בקרב גברים ערבים (82%) ובקרב נשים יהודיות (67%).

תשתיות תחבורה ברמה גבוהה מאפשרות נגישות למרכזי תעסוקה, למוסדות השכלה ולמרכזי פנאי. ואולם למרות הצורך הלאומי בשילוב האוכלוסייה הערבית בשוק העבודה, אוכלוסייה זו, אשר מתגוררת ברובה בפריפריה בנגב ובגליל, אינה נהנית מהיתרונות הפוטנציאליים של תחבורה ציבורית. הפער המרכזי בא לידי ביטוי בזמינות הנמוכה של שירותי תחבורה ציבורית בחברה הערבית, ובפרט במגוון המצומצם של יעדים ובתדירות נמוכה של קווי אוטובוס ביישובים אלו, אף שהאוכלוסייה הערבית משתמשת בתחבורה הציבורית יותר מהאוכלוסייה היהודית. במצב דברים

הרשים 12:

תחבורה ציבורית - שימוש ושביעות רצון, ערבים ויהודים ואחרים, 2017 (%)

גם שיעורי הנשים הערביות הנבדקות בבדיקת סרטן צוואר הרחם (PAP), שיש לבצע בכל שנתיים-שלוש, נמוכים הרבה יותר לעומת נשים בשאר האוכלוסייה בישראל - רק 28% לעומת 69%, בהתאמה, עברו אי פעם את הבדיקה. גם במקרה הזה הנתונים לשנת 2010 דומים (29% ב־2010).

בדיקת מניעה נוספת היא קולונוסקופיה, המיועדת לאבחון מחלות במעי הגס. גם בדיקה זו נפוצה פחות בחברה הערבית - 27% מהאוכלוסייה הערבית מעל גיל 40, נשים וגברים, נבדקו בבדיקה זו, לעומת 41% באוכלוסייה היהודית. בהשוואה לשנת 2010 - בכלל האוכלוסייה הלא-ערבית חל גידול בשיעור הנבדקים (מ־36% ל־41%), ואילו באוכלוסייה הערבית חלה ירידה (מ־32% ל־27%). פילוח לפי מגדר מלמד כי הנשים הערביות נבדקו בשיעורים נמוכים מהגברים הערבים (23% לעומת 31%, בהתאמה), והפער בין לבין נשים יהודיות ואחרות גדול אף יותר (23% לעומת 39%, בהתאמה).

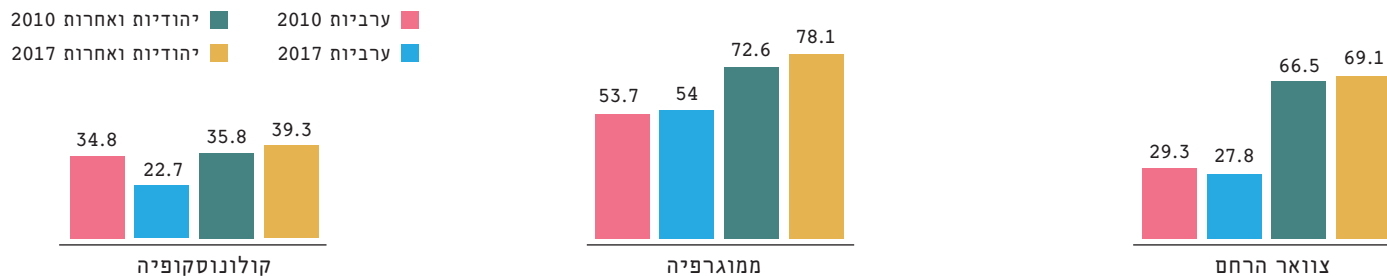
בריאות תקינה היא גורם שמשפיע ללא היכר על איכות החיים ורמתם ועל הזדמנויות התעסוקה. הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה התמקד בנושאי בריאות ובחן מדדים שונים - פיזיים, נפשיים וכלכליים - המסרטטים את תמונת המצב של בריאות האוכלוסייה בישראל. ממצאים אלו עולה תמונת מצב פסימית בכל הנוגע לאוכלוסייה הערבית בישראל. במדדים רבים מצבם של ערביי ישראל בכל הקשור לבריאות גרוע מהמצב בקרב האוכלוסייה היהודית.

מניעה ובדיקה

בציבור הערבי, בעיקר בקרב נשים, שיעורי הנבדקים בבדיקות מניעה נמוכים במידה ניכרת. כך למשל, בקרב הנשים הערביות רק 54% מבנות ה־40 ומעלה עברו אי פעם בדיקת ממוגרפיה - לעומת 78% בשאר אוכלוסיית ישראל - אף שהרופאים ממליצים לעבור בדיקה כזאת בכל שנתיים מגיל 40 ומעלה. מחקר דומה שנערך ב־2010 העלה ממצאים זהים, כלומר לא חל שיפור בשיעור הנבדקות במרוצת השנים.

חרישים 13:

מניעה ובדיקות רפואיות בקרב נשים, ערביות ויהודיות ואחרות, 2010 ו־2017 (%)

מחלות כרוניות

שיעור החולים במחלות כרוניות בציבור הערבי הוא דוגמה נוספת למצב הבריאותי הרעוע של אוכלוסייה זו. סקר בריאות שערך המרכז הלאומי לבקרת מחלות בשנים 2013-2015 מצא כי שיעור חולי הסוכרת בחברה הערבית גבוה יותר מבחברה היהודית, הן בקרב גברים והן בקרב נשים; 14% מהגברים הערבים חולים בסוכרת לעומת 8.5% במגזר היהודי, ו-14.5% מהנשים הערביות חולות בסוכרת לעומת 6.8% מהנשים היהודיות. זאת ועוד, בשנת 2015 הייתה הסוכרת סיבת המוות החמישית בשכיחותה בחברה היהודית, ואילו בחברה הערבית היא הייתה סיבת המוות השלישית בשכיחותה. על פי סקר של משרד הבריאות,³ המחלה הכרונית השנייה בשכיחותה בחברה הערבית היא לחץ דם גבוה, ו-5.9% מכלל הערבים בישראל חולים בה, ו-11.3% מגילאי 21 ומעלה. נמצא גם כי חלה עלייה משמעותית בשיעורי החולים בסרטן בקרב האוכלוסייה הערבית - כך, בשנת 2004 דיווחו רק 0.2% מהאוכלוסייה זו כי הם חולים בסרטן, בשנת 2010 דיווחו על כך 4%, ובשנת 2016 שיעור התחלואה בסרטן עמד על 7%.

אורח חיים

כתיבה ענפה מתארת את התרומה של אורח חיים בריא - תזונה נכונה, פעילות גופנית סדירה והימנעות מפעולות שאינן תורמות לבריאות הפרט בטווח הארוך והקצר - להארכת תוחלת החיים ולאיקותם. ככלל, ניתן לומר שבאוכלוסייה הערבית אורח החיים בריא פחות מבקרב האוכלוסייה היהודית. בעיקר בהיבטים האלה: תזונה, פעילות גופנית ועישון.

תזונה

בחינה של מדדי תזונה שונים מראה תמונה מורכבת בכל הנוגע לאוכלוסייה הערבית. במדדים אחדים נראה שהמצב טוב פחות - כך למשל, בכל הנוגע לאכילת פירות וירקות (רק 9% מהאוכלוסייה הערבית אוכלים 4 ירקות ומעלה ביום, לעומת 26% באוכלוסייה היהודית ואחרים), או לשתיית משקאות ממותקים (37% שותים 4 משקאות ממותקים ומעלה ביום, לעומת 24% בשאר האוכלוסייה). לעומת זאת, במדדים אחרים מצב החברה הערבית טוב יותר - כך למשל, 35% מהאוכלוסייה הערבית אוכלים 3 ומעלה דגנים מלאים ביום, ואילו בשאר האוכלוסייה רק 7% אוכלים כמות דומה של דגנים מלאים. גם אכילת בשר נפוצה יותר בחברה הערבית - 46% אוכלים בשר 3 פעמים או יותר בשבוע, לעומת 21% בשאר האוכלוסייה. כמו כן השימוש בשמן זית בבישול נפוץ יותר בחברה הערבית (52%, לעומת 39% בשאר האוכלוסייה).

ואולם המודעות לתזונה נכונה נמוכה יותר בציבור הערבי, ורק 24% מעידים כי הם נוהגים לבדוק את הרכיבים או את הסימון התזונתי שמופיעים על אריזת מוצרי המזון, לעומת 46% באוכלוסייה היהודית ואחרים; ורק 20% קיבלו ייעוץ תזונתי ממומחה, לעומת 36% בשאר האוכלוסייה.

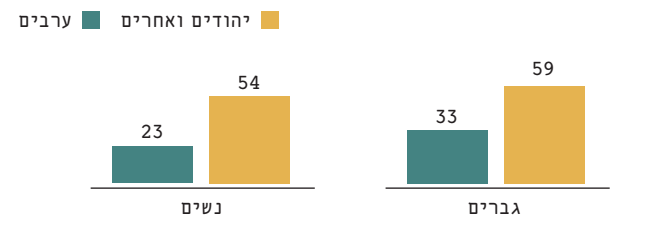
פעילות גופנית

על פי ארגון הבריאות העולמי ומשרד הספורט, מומלץ לבצע פעילות גופנית מתונה בסדר גודל של לפחות 150 דקות בשבוע במצטבר; פעילות כזאת מפחיתה את הסיכון למחלות כרוניות דוגמת מחלות לב, שבץ מוחי וסרטן מסוגים שונים. למרות הקשר ההדוק בין פעילות גופנית לבריאות, שיעור העוסקים בפעילות גופנית בקרב האוכלוסייה הערבית אינו גבוה: רק 28% בלבד העידו כי עסקו בפעילות גופנית כלשהי בשלושת החודשים האחרונים, לעומת כמחצית (51%) בשאר האוכלוסייה. בחלוקה מגדרית הפערים אף גדולים יותר – נשים ערביות עוסקות בפעילות גופנית בעוצמה נמוכה, ו-23% מהנשים הערביות עסקו בפעילות גופנית בשלושת החודשים שקדמו לסקר, לעומת 54% באוכלוסייה היהודית ואחרות.

חרשים 14:

פעילות גופנית,

ערבים ויהודים ואחרים ולפי מגדר, 2017 (%)

עישון

על פי נתוני משרד הבריאות, עישון סיגריות הוא גורם סיכון המוביל לתחלואה כרונית – מחלות לב וכלי דם, מחלות ממאירות ומחלת ריאה חסימתית כרונית – ולתמותה מוקדמת. ממצאי הסקר החברתי מעלים תמונה חמורה בעניין הרגלי העישון בחברה הערבית, בעיקר בקרב גברים. 53% מהגברים הערבים מעשנים, לעומת 34% בשאר האוכלוסייה. אם עורכים השוואה ל-2010 מגלים כי המצב לא השתנה לטובה ואף מעט לרעה (52%). נשים ערביות, לעומת זאת, כמעט שאינן מעשנות (5%), וכחות מנשים בשאר האוכלוסייה (17%). לאור הממצאים האלו, לא מפתיע לגלות כי 73% מהערבים העידו כי היו חשופים לעישון בחודש האחרון בכל יום, לעיתים קרובות או מדי פעם, לעומת 49% בקרב גברים שאינם ערבים. בהתאם לכך, כמחצית (45%) מהנשים הערביות חשופות לעישון בתדירות דומה, כך שאומנם שיעור נמוך שלהן מעשנות אקטיביות, אך שיעורים גבוהים בהרבה נחשפות לעישון פסיבי.

ביטוחים וויתורים כלכליים

חוק ביטוח בריאות ממלכתי קובע כי כל אזרחי ישראל זכאים לסל שירותים בסיסי שמספקות קופות החולים. נוסף על השירותים הבסיסיים, קופות החולים מציעות ביטוחים משלימים שנותנים מענה במצבים שאינם מכוסים על ידי הביטוח הבסיסי, וחברות ביטוח פרטיות מציעות ביטוח למקרים שונים וזריזים. ניתוח נתוני הסקר החברתי מעלה תמונה מדאיגה של הסיטואציה הביטוחית בחברה הערבית – רק 39% מהאזרחים הערבים מבטוחים בביטוח משלים של קופת החולים, לעומת 89% בשאר

האוכלוסייה. זאת ועוד, באוכלוסייה היהודית ואחרים חלה עלייה משנת 2010 בשיעור המבוטחים בביטוח המשלים (מ־84% ל־89%), ואילו באוכלוסייה הערבית חלה ירידה (מ־44% ל־39%). בכל הנוגע לביטוח פרטי המצב גרוע אף יותר – רק ל־12% מהאוכלוסייה הערבית יש ביטוח בריאות פרטי כלשהו, לעומת 41% בשאר האוכלוסייה. אחת ההשערות לגבי מצב זה היא עלותם הכלכלית של הביטוחים המשלמים, וקל וחומר הפרטיים. בהקשר זה, האוכלוסייה הערבית מעידה על יותר ויתורים בריאותיים שנעשים עקב מצב כלכלי לא טוב. כך, 20% מהנסקרים (לעומת 5% בשאר האוכלוסייה) מעידים כי ויתרו על תרופות מרשם בשנה האחרונה עקב מצב כלכלי, לצד 16% שוויתרו על טיפול רפואי עקב נסיבות כלכליות (לעומת 8% באוכלוסיית היהודים ואחרים).

למרות התמונה העולה של מצב בריאותי טוב פחות בחברה הערבית, בדיווח הסובייקטיבי רוב הנשאלים (77%) מעידים כי מצב בריאותם טוב או טוב מאוד, וכי הם אינם סובלים מבעיה בריאותית (67%). נתון נוסף ומעניין נוגע לרמת האמון של האוכלוסייה הערבית במערכת הבריאות – כמחצית (47%) מהנשאלים מעידים כי יש להם אמון במידה רבה במערכת הבריאות, יותר מהאמון שנרשם בקרב האוכלוסייה היהודית ואחרים (24%).

נסרין חדאד חאג' יחיא היא ראשת התוכנית ליחסי יהודים-ערבים במכון הישראלי לדמוקרטיה.
בעלת תואר שני בחינוך ובגיאוגרפיה חברתית ודוקטורנטית בבית הספר להיסטוריה באוניברסיטת תל אביב.

יעל בכריכהן היא עוזרת מחקר במכון הישראלי לדמוקרטיה.
בעלת תואר ראשון בעבודה סוציאלית ותואר שני ביישוב סכסוכים מאוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

www.idi.org.il

המכון הישראלי
לדמוקרטיה